

The Charaweemak Hazara in Power Dynamics from the Era of Darvish Ali Khan to the Constitutional Period

Mahmood. Kheirolahi¹ Abbas. Sarafrazi^{2*} Yousef. Motavali Haghighi³

¹ PhD Student of Iranian Islamic History, Department of History, Faculty of Literature and Humanities, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

² Associate Professor, Department of History, Faculty of Literature and Humanities, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

³ Assistant Professor, Department of History, Bojnord Branch, Islamic Azad University, Bojnord, Iran

* Corresponding author email address: Ab.sarafrazi@um.ac.ir

Article Info

Article type:

Original Research

How to cite this article:

Kheirolahi, M., Sarafrazi, A. & A Motavali Haghighi, Y. (2024). The Charaweemak Hazara in Power Dynamics from the Era of Darvish Ali Khan to the Constitutional Period. *Journal of Social-Political Studies of Iran's Culture and History*, 3(2), 391-408.

© 2024 the authors. Published by Iran-Mehr: The Institute for Social Study and Research. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

ABSTRACT

The Hazara tribe of Badghis is one of the important sub-branches of the large Charaweemak tribe of Khorasan, which played a significant role in the regional power dynamics over a vast area in Greater Khorasan and along the borders of Central Asia. This research examines the role of Hazara leaders from the rise of Nader Shah to the events that followed his death. It explores the presence of Darvish Ali Khan Hazara in power dynamics in the western part of present-day Afghanistan and the Herat region, the presence of Bonyad Khan Hazara in power dynamics and his confrontation with Shoja-ol-Saltaneh, as well as his alliance with Fateh Khan Afghan. Additionally, the role of Shir Mohammad Khan Nezam-od-Dowleh in the political issues of the time, which led to tensions between him and Asaf-od-Dowleh Qajar, is examined. The activities of the successors of Karimdad Khan and their relations with the Alikozai ruler of Herat, confrontations with the Turkmens, the rivalry between the Qarai and the Hazara, the presence of Hazara forces in the conflicts in northern Khorasan alongside the central government, and their participation with the Constitutionals of Khorasan and the Provincial Council of Khorasan are also analyzed. The findings revealed that the Charaweemak Hazara tribe, Badghis branch, played a significant role in local and regional power dynamics from the time of Nader Shah's reign, throughout the Qajar dynasty, and up to the Constitutional Revolution, alongside other local tribes of Western Khorasan, Northwestern Afghanistan, and the Central Asian Khanates in the region's power equations.

Keywords: Charaweemak Hazara, Darvish Ali Khan, Constitutionalism, Power Dynamics.

EXTENDED ABSTRACT

The Charaweemak Hazara, a sub-branch of the Hazara tribe, has played a pivotal role in shaping the power dynamics in Greater Khorasan and neighboring regions from the rise of Nader Shah in the 18th century to the Constitutional Revolution. This study investigates the political, military, and tribal engagements of the Hazara leaders in the Badghis region, detailing their influence over centuries of Iranian and Afghan history.

In the 18th century, as Nader Shah sought to consolidate his empire, the Hazara tribe, including the Charaweemak Hazara branch, became involved in numerous military campaigns. The rise of Nader Shah catalyzed significant political alliances and conflicts among regional tribes, including the Hazaras, Turkmens, and Qarai. Some sources suggest that the involvement of Hazara leaders, such as Darvish Ali Khan, in local power dynamics was shaped by strategic decisions to ally with powerful forces ([Estarabadi, 1998](#)). By aligning with or resisting dominant rulers, the Charaweemak Hazara leaders maneuvered through the volatile political landscape of the time.

In the 19th century, during the Qajar dynasty, the Charaweemak Hazara's political significance grew, particularly in western Afghanistan and Khorasan. One of the most prominent Hazara leaders of the period, Bonyad Khan Hazara, confronted local rulers like Shoja-ol-Saltaneh, forming temporary alliances with Afghan leaders such as Fateh Khan ([Yazdani, 1993](#)). These alliances were tactical, reflecting the tribe's fluid loyalty based on shifting power dynamics. The political influence of Shir Mohammad Khan Nezam-od-Dowleh, another Hazara leader, brought the tribe into direct conflict with Asaf-od-Dowleh Qajar, highlighting the complex relationships between local rulers and the central government ([Marvi, 2019](#)).

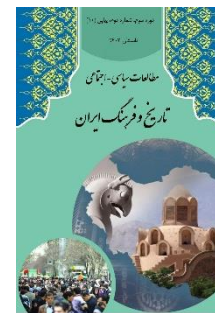
Throughout the late Qajar period, the tribe continued to play a role in regional conflicts. Hazara forces were involved in the Constitutional Revolution in Khorasan, aligning with constitutionalists against both local and foreign threats. This engagement demonstrated the tribe's commitment to shaping the future of the region, not just as a tribal power but as an entity invested in broader political movements ([Sistani, 1989](#)).

Moreover, the geopolitical importance of the Hazara tribe extended beyond Iran, as they engaged in skirmishes and alliances with Central Asian khanates. These interactions were crucial for maintaining a balance of power in the region. The Hazara tribe's involvement in these broader conflicts shows their ability to influence not only local governance but also regional diplomacy and warfare ([Najafzadeh, 2013](#)). The research underscores how local tribes like the Charaweemak Hazara navigated the overlapping interests of regional powers, from the Afghan rulers to the Qajar government, and how these interactions shaped the geopolitical landscape of the time.

The findings of this study indicate that the Charaweemak Hazara tribe's influence persisted throughout the reign of Nader Shah, the Qajar dynasty, and into the Constitutional Revolution. Their engagements in local and regional power dynamics, including military alliances and confrontations with other tribes, exemplify their significant role in shaping the course of history in western Khorasan, northwestern Afghanistan, and the Central Asian khanates ([Marashi Safavi, 1983](#)).

In conclusion, the Charaweemak Hazara tribe's historical legacy is marked by their active participation in regional power struggles and their shifting alliances with various ruling factions. Their contributions to the Constitutional Revolution, in particular, highlight the tribe's evolving role in the

political landscape, transitioning from local tribal leaders to participants in a broader national movement. This study reveals the complexities of tribal politics in the region and the lasting impact of the Charaweemak Hazara on the power dynamics of Greater Khorasan and beyond.

هزاره چاراویمک در معادلات قدرت از عصر درویشعلی خان تا دوره مشروطیت

محمود خیرالهی^۱، عباس سرافرازی^۲، یوسف متولی حقیقی^۳

۱. دانشجوی دکتری تاریخ ایران اسلامی، گروه تاریخ، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

۲. دانشیار گروه تاریخ، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

۳. استادیار گروه تاریخ، واحد بجنورد، دانشگاه آزاد اسلامی، بجنورد، ایران

*ایمیل نویسنده مسئول: Ab.sarafrazi@um.ac.ir

اطلاعات مقاله

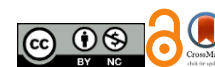
چکیده

نوع مقاله

پژوهشی اصیل

نحوه استناد به این مقاله:

خیرالهی، محمود، سرافرازی، عباس، و متولی حقیقی، یوسف. (۱۴۰۳). هزاره چاراویمک در معادلات قدرت از عصر درویشعلی خان تا دوره مشروطیت. *مطالعات سیاسی-اجتماعی تاریخ و فرهنگ ایران*، ۳(۲)، ۴۰۸-۳۰۱.

© ۱۴۰۳ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY-NC 4.0) صورت گرفته است.

طایفه هزاره بادغیس یکی از زیر شاخه‌های مهم طایفه بزرگ چاراویماق خراسان است که در معادلات قدرت منطق‌ای در منطقه وسیعی در خراسان بزرگ و جوار مرزهای آسیای مرکزی نقش مهمی داشته است. در این پژوهش نقش رهبران هزاره از روزگار قدرت‌گیری نادر تا فعل و انفعالاتی که بعد از مرگ وی صورت گرفته و حضور درویشعلی خان هزاره در معادلات قدرت در غرب افغانستان کنونی و حوزه هرات، حضور بنیاد خان هزاره در معادلات قدرت و تقابل وی با شجاع السلطنه و همچنین حضور در کنار فتح خان افغان، نقش شیرمحمد خان نظام الدوله در مسائل سیاسی آن روزگار که به تنش میان وی و آصف الدوله قاجار منجر شد، چگونگی فعالیت جانشینان کریمداد خان و روابط آنان با حاکم الیکوزایی هرات، برخورد با تراکمه، رقابت قرائی‌ها و هزاره‌ها، حضور نیروهای هزاره در کشمکش‌های شمال خراسان در کنار دولت مرکز و نیز حضور در کنار مشروطه خواهان خراسان و انجمن ایالتی خراسان مورد بررسی قرار گرفته است. یافته‌ها نشان داد که طایفه هزاره چاراویماق شعبه بادغیس از دوران حکومت نادر و در طول دوران حکومت قاجار تا انقلاب مشروطه در فعل و انفعالات قدرت محلی و منطقه‌ای در کنار سایر طوایف محلی خراسان غربی، شمال غرب افغانستان کنونی و خان نشین آسیای مرکزی در معادلات قدرت منطقه‌ای نقش مهمی ایفا نمودند.

کلیدواژگان: هزاره چاراویمک، درویشعلی خان، مشروطیت، معادلات قدرت

مقدمه

یکی از موضوعاتی مهمی که در بررسی تاریخ ایران باید مورد توجه قرار گیرد بررسی جایگاه، نقش ایلات و طوایف و رهبران آنان است با توجه به اینکه در دوره قاجاریه و قبل از آن طوایف در تاریخ کشور ما نقش بسزایی داشتند و هنوز خبری از شکل گرفتن حکومت ملی در ایران نبود و در کشور ما اگر چه حکومت‌های قدرت مرکزی زیادی در طول تاریخ تشکیل بقدرت رسیدند اولاً این حکومت‌ها مدت طولانی در مصدر امور قرار نداشتند دوماً شخص اول این حکومت‌ها از پایگاه ایلیاتی برخوردار بود و قدرت و اقتدار وی ریشه در ایل و قبیله‌ای که در آن پا به عرصه هستی گذاشته بود برمی گشت اگر به قول هینتس حکومت صفویه را اولین دولت ملی ایران و مقدمه‌ای بر تشکیل دولت ملی فرض کنیم، باز هم این حکومت پایگاه قدرتش ریشه در حمایت طوایف قزلباش داشت (Estarabadi, 1998). بنابراین با توجه به حضور پررنگ سران قبایل و طوایف در رخداد‌های تاریخی ایران چه در داخله کشور و چه در تنش‌ها و جنگ و جدل‌هایی که در مرزها صورت می‌گرفت، لازم است که به تاریخ محلی و نقش حکمرانان محلی و منطقه‌ای توجه شده و از لابلای سطور تاریخ فعل و انفعالات این رهبران سیاسی ایلی و کوچرو را مورد واکاوی قرار گیرد، از آنجایی که شرق ایران همواره آبستن حوادث و اتفاقات مهم سیاسی و نظامی بود و بارها حکومت‌هایی که در مراکز قدرت سیاسی ایران شکل گرفتند نطفه آن‌ها در مرزها شرقی بسته شده و از میان کوچروان و رمه‌گردانان برخاستند و در معادلات سیاسی- نظامی قدرت ایفای نقش نمودند و از آنجایی که ایالت مهم سرحدی خراسان نیز در اکثر حوادث مهم کشوری و منطقه‌ای مطرح بوده، وجود طوایف مهمی چون افشار، قرائی، وشادلو، زعفرانلو، هزاره، تیموری و نیز سایر زیر شاخه‌های طوایف چاراویماق از اهمیت خاصی برخوردار بوده است تا به ایلات و طوایف خراسان و نقش رهبران آنان نیز توجه شود (Najafzadeh, 2013). بنابراین با توجه به اهمیت و نقش طوایف چاراویماق و زیر شاخه‌های آن شامل هزاره و تیموری در این پژوهش بر آن هستیم تا نقش طایفه هزاره چاراویماق خراسان را در معادلات قدرت در خراسان از روزگاری تکاپوی درویشعلی خان تا دوره انقلاب مشروطه مورد بررسی قرار دهیم، زیرا معتقدیم طایفه هزاره بادغیس یا چاراویمک در معادلات قدرت در خراسان غربی و صفحات غربی افغانستان کنونی از طوایف تاثیرگذار و بسیار مهم بوده است.

حال هرچند که با مذاقه در آنچه مطرح شد، مبرهن است که طوایف هزاره چاراویماق در معادلات و مناسبات قدرت در دوره نادر و روزگار قاجاریه در ایران و غرب افغانستان نقش مهمی ایفا کرده اند، اما مسأله اصلی پژوهش حاضر این است که طوایف هزاره چاراویماق در معادلات و مناسبات قدرت در دوره قاجار و قبل از آن چه نقشی داشتند؟

روابط نادر با میران هزاره

روابط نادر با میران و سران هزاره و طوایف اتحادیه چاراویماق و اتباع آنان که از دوران شاه عباس صفوی در فعل و انفعالات خراسان بزرگ و غرب افغانستان کنونی دخیل بودند در طیف گسترده‌ای از تمکین تا سرکشی و طغیان قابل بررسی است در سپهر سیاسی نظامی ایران بعد از صفوی و ظهور قدر قدرت مصمم و با ارده‌ای چون ندرقلی بیگ و با توجه به بلند پروازی‌های وی و سیاست‌های تثبیت گرابانه و البته توسعه طلبانه نادر دوران، خواه ناخواه هزاره‌های ساکن در خراسان بزرگ و نقاط مرکزی افغانستان کنونی در معرض سیاست‌های نادر قرار می‌گرفتند و برخوردهای مبتنی بر دوستی یا جنگ و ستیز میان طرفین دور از انتظار نبوده اجتناب ناپذیر می‌نمود برخی حضور هزاره‌های شاخه قافلان سلطان در بادغیس را محصول همکاری با نادر می‌دانند (Yazdani, 1993) و نام درویشعلی خان یکی از بزرگان این طایفه قبل از ظهور قدرت نادر در معادلات قدرت منطقه‌ای در صفحات شرقی ایران مطرح بوده است خان هزاره در سال‌های اولیه قدرت‌گیری نادر در

خراسان که با مدعیانی چون ملک محمود سیستانی و عده‌ای دیگر از جنگ سالاران و آشوبگران خراسانی و ترکمن‌های گوگلان ویموت دست و پنجه نرم می‌کرد درصدد همکاری با نادر برآمد و درکنار ترکمن‌های علی ایلی و یمری که خواهان مبارزه با ترکمنان شورشی بودند، همراه با بخشی از کردهای مقیم ایبورد که به نادر پیشنهاد همکاری داد، نمایندگانی از سوی درویشعلی سلطان هزاره ودلاور خان تایمانی بوغایر به حضور نادر رسیدند و به شکایت از حملات ترکمن‌های گوگلان و یموت پرداختند و نسبت به قدرت یابی وی اظهار تمایل کرده و اعلام نمودند دیگران نیز مایلند او قدرت یابد تا حملات ترکمنان مهاجم را دفع کند، گرچه نادر تا زمان رسیدگی و خاتمه دادن به اوضاع نابسامان شمال شرق مملکت این درخواست‌ها را به تعویق افکنده و تمایلی نشان نداد (Marvi, 2019).

در شرایطی که عده‌ای از میران هزاره چون درویشعلی خان به نادر قول مساعد داده بودند و بخشی از سپاه نادر از رعایای هزاره تشکیل شده بود نادر در جریان نخستین لشکرکشی به هرات و در اوایل دوره زمامداری خود سرکردگان افغانه و از جمله هزاره‌ها را قرین اعزاز خسروانه ساخته و دوآب سواری به آن‌ها داده محصل (مأمور) تعیین فرمود که ایشان را کوچانیده، روانه ارض اقدس نمود و همچنین میرخوشای بیگ هزاره را به منصب سلطنت طایفه آویماقیه، هزاره و جمشیدی سرافراز نمود و موازی سه هزار نفر ملازم از جماعت هزاره، جمشیدی، رواتی و قبیچاق و غیره گرفت که در رکاب خدمت نمایند (Marvi, 2019). بنابراین در ایام پادشاهی نادر جماعت هزاره و بویژه ابوابجمعی میرخوشای بیگ که در بسیاری از لشکرکشی‌ها در نواحی غربی، شرقی و شمالی کشور مانند عراق مرکزی کاظمین و بغداد، جنگ با عبدالله پاشا کوپرولو در ایروان و نبردهای فتح قندهار و شهر لقمان در شرق حضور فعال داشتند، سواران و سران هزاره از جمله جمشید سلطان و میرخوشای بیگ بخشی از قوای ایران را تشکیل می‌دادند. گرچه بعداً خواهیم داد این روابط همواره بر این مدار نخواهد بود، با تمرد تایمنی‌ها طهماسب خان جلایر جهت تنبه نیروهای دلاور خان تایمنی و تصرف اویماقات فیروزکوه و گرچستان عازم آن مناطق شد، طایفه هزاره به سرکردگی میرخوشای بیگ به رکاب عالی پیوسته و شادی سلطان جمشیدی و ندر سلطان رواتی با جمیع روسا و سرکردگان قبیچاق وارد رکاب عالی شده به تنبیه طایفه تایمنی عازم گردیدند (Yazdani, 1993).

در جریان فتح قندهار نیز جمشید سلطان هزاره از فرماندهان نادر بودند. همچنین هنگام عزیمت نادر به هندوستان جاسوسان گزارش دادند که عده‌ای در منطقه اویماقات هزاره جات در حین ورود رقم قدر توام تمرد نموده اند میرخوشای سلطان گفت اگر چند نفری زبان فهم با رقم قدر توام امیر گیتی ستانی عازم نزد آن گردند گاه باشد که از راه یگانگی و اخلاص و ارادت در آمده وارد حضور گیتی ستانی گردند و بقول صاحب عالم آرا ملال در طبع همایون ظاهر شد، مومن خان بیگ مروی را با یکهزار و پانصد نفر و نصراله میرزا را با بیست هزار سوار روانه مناطق اویماقات نموده و متمردین را تنبیه نمود البته ریش سفیدان ولایت با پیشکش‌هایی به حضور شاه رسیدند و وی آنان را مورد نوازش و شفقت قرار داد و متمردین فراری با مشاهده این برخورد با تحف و هدایایی به حضور نادر رسیدند (Marvi, 2019). جریان همکاری بعدی میرخوشای سلطان با نادر هنگامی صورت گرفت که وی عازم هندوستان بود و در قراباغ غزنین نصراله میرزا را برای سرکوبی تایمنی‌ها و هزاره جات و بنگی شیری و طوایف اویماقات روانه کرد قبل از حرکت مومن خان بیگ مروی را با دوسه هزار مروی روانه نواحی هزاره و تایمنی کرد که به دفع و رفع میرخوشای بیگ هزاره مشغول شوند و مقرر شد هرگاه از عهده برنیامدند نیروها روانه گردد و به آن‌ها کمک نمایند مومن خان بیگ نامه‌ای به وسیله دو نفر کدخدایان خیراندیش نزد میرخوشای بیگ فرستاد که اگر تمرد و سرکشی کنی جمیع ایلات و احشام تو را اسیر و قتل نموده و اگر ترک مخالفت کنی مورد شفقت بی‌نهایت قرار خواهی گرفت میرخوشای سلطان با فرستادگان مومن خان بیگ با مهربانی برخورد کرد و همراه جمیع روسا و سرخیلان هزاره با پیشکش و ارمغان بسیار نزد مومن خان بیگ رفت او وی را روانه درگاه معلی کرد که در اردوی کیوان پوری مورد نوازش قرار گرفته و میرخوشای نیر کدخدایان خود را مامور نمود که در عرض بیست روز ۵ هزار نفر از طایفه هزاره را به سپاه نبرد سپرد (Marvi, 2019).

مشخص نیست علیرغم وفاداری میر خوشای بیگ‌چرا مومن خان بیگ او را تهدید کرده است اما بزودی روابط نادر و بخشی دیگر از هزاره‌ها و در واقع بازیگران همیشگی مطرح در معادلات قدرت منطقه تیره شد و کار به جنگ و درگیری میان طرفین کشید و علیرغم همکاری افرادی چون درویشعلی خان، جمشید سلطان و میرخوشای سلطان با نادر بر سر رابطه با وی اختلافاتی میان سران هزاره ایجاد شد و برخی سران هزاره چون درویشعلی خان و ابراهیم خان هزاره وهم پیمانان تایمنی آنان سیاست متضادی درمقابل وی در پیش گرفتند و گرچه هزاره‌ها در طول دوره صفوی، افشاری و درحاکمیت میرویس و محمود غلجایی نقش تعیین کننده داشتند در دوره شاه طهماسب زمینه رویارویی و برخورد نظامی هزاره‌ها و طهماسب قلی خان مهیا شد، نفاق و انشقاق میان میران هزاره در جریان حمله نادر به هرات که قصد تصرف آن شهر را داشت باعث افول قدرت هزاره شد موضوع از این قرار است که بر اثر فزون خواهی نادر و طرفدارنش در منطقه تنش‌هایی میان آنان بوجود آمد عالم آرای نادر جریان درگیری هزاره‌ها با نمایندگان و حاکمان محلی نادر در حوزه هرات و حوالی بادغیس را به تصویر کشیده و می نویسد، چند نفر از چاپاران از درگاه آسمان‌جاه صاحبقرانی وارد، و حسب الرقم مبارک مطاع امر و مقرر گردیده بودند که درویشعلی خان هزاره با جمعی از طایفه خود و جمشیدی و تایمنی و قبقاق و غیره به جهت خیانت و تقلبات مال دیوان سراز جاده اطاعت پیچیده و عنان مخالفت می‌ورزد عالیجاه محمدرضا خان قرخلو را با جمعی از عساکر قزلباش به جهت تنبیه آن طایفه بی باش مقرر داشته‌ایم که رفته و زجر نماید در این وقت مذکور می‌شود که آن نمک بحرام نیز بدان طایفه متفق اللفظ والمعنی گشته است، مقارن این گفتگو جمعی از قراولان اندخوی وارد و تعزیر نمودند که شادی خان جمشیدی با شش هزار نفر آمده جمیع اموال خود را تاخت و تاز نموده مراجعت کردند تفصیل این اجمال آن که چون خاطر خطیر دارای کشور گیر بدان قرار گرفت که روی سلوک را از مردم ایران برگردانیده بسیاری ابواب و قتل و غارت گذاشت، به قدر دویست الف به طایفه اویماق مقرر داشت که بازیافت نماید مادامی که بالقوه به خود گمان داشتند، جمیع اشیاء و اموال و اسباب خود را در معرض بیع در آورده به قدر یکصد و هفتاد الف را انفاد درگاه جهان آرا نمودند و به جهت تتمه وجه ابواب چون دیناری عاید نمی‌شود ناچار چشم از حقوق نادری پوشیده و به جهت حفظ ناموس خود روی به کوه‌های قوی بنیان و مغازه‌های بی پایان آورده مخفی شدند و حسب الامر به عهده محمد رضاخان قرخلو مقرر گردیده که بعد از مراجعت از سفر سیستان آن طایفه را قتل و غارت نموده به اطاعت ترغیب نمایند در ورد به دارالسلطنه هرات آن نیز با جماعت اویماق همداستان گشته چشم خود را از حقوق و خویشی نادر پوشیده بنای مخالفت گذاشته و درویشعلی خان شرحی به جهت گدای خان والی قلمی داشت که در این وقت پادشاه کشورستان به آزار مالیخولیا گرفتار و جمیع اهل ایران روی از دولت نادری تابیده اند آن والا جاء نیز با ما همداستان گشته و یگانگی نماید والی و مهدی خان کسان او را گوش و بینی بریده روانه ساختند درویشعلی خان نظر به بیحرمی گدای خان با سی هزار نفر اویماق وارد بلخ، و ده یوم دور آن حصار را محاصره کرده جمیع دواب و اسباب توابع و بلوکات را تاخت و تاز و اسیر وقتیل ساخته مراجعت نمودند (Yazdani, 1993). گدای خان چگونگی ماجرا و رسیدن اخبار و اتفاقات مشوش را گزارش کرده است.

این موضوعات نشان دادخوانین هزاره و چار اویماق به جای این که نیروی‌های خود را متحد و متراکم سازند و از یک قدرت واحد تبعیت کنند، عده‌ای به سرکردگی درویش‌علی خان بر ضد نادر جنگی نابرابر را آغاز کرده و عده‌ای دیگری به سرکردگی دلاور خان تایمنی که قبل از محاصره هرات درپل مالان به او پیوسته بود، و میرخوشای بیگ طرف نادر را گرفتند و عده‌ای از هزاره‌ها را به جنگ با نیروهای درویش‌علی خان واداشتند، درویشعلی خان در قلعه تمران شکست خورد و تسلیم شد و شهر هرات سقوط کرد و به تصرف نادر درآمد (Estarabadi, 1998). همکاری تایمنی‌ها و میرخوشتی بیگ با نادر در همراهی سایر هزاره‌ها با وی موثر بود، تاریخنگاران افغان این موضوع را تحت عنوان قیام هرات و بادغیس بر ضد ستم نادر گزارش می‌کنند (Sistani, 1989).

درویشعلی خان هزاره از همکاری با شاه سلیمان صفوی تا حکومت هرات

درویشعلی خان هزاره از خوانین هزاره شاخه قافلان سلطان است که در منطقه بادغیس سکونت داشتند نام او در معادلات قدرت منطقه‌ای همزمان با قدرت گیری نادر مطرح می‌شود، پیشنهاد ائتلاف واتحاد از سوی خوانین هزاره و هم پیمان دیگر آنان طایفه تایمنی به نادر و همکاری و عاقبت جنگ ستیز میان طرفین حکایت از حضور طایفه هزاره و هم پیمانان منطقه‌ای آنان در معادلات قدرت منطقه‌ای دارد قدرت نظامی و رزمی و بقول امروزی‌ها ماشین جنگی این طوایف که شامل دواب و چارپان و مردان جنگی آن‌ها می‌شد علیرغم درگیری و کشمکش با نادر و فرمانروایان محلی او همچنان سرپا و آماده باقی مانده بود بویژه آن که در سال ۱۶۲۱ ق که اوضاع خراسان نابسامان بوده بغرنج می‌نمود حضور ایل بیگی هزاره و مردان طایفه او را در فعل و انفعالات سیاسی خراسان مشاهده می‌کنیم همکاری با سید محمد متولی پسر میرزا داود ونوه دختری شاه سلطان حسین صفوی که به شاه سلیمان ثانی معروف شده بود یکی از مصادیق بارز حضور هزاره‌ها در جریانات آن روزگار خراسان است، شاه سلیمان در ماجراهای بعد از مرگ نادر نمایندگانی را برای مذاکره با احمد شاه درانی از فرماندهان سپاه نادر که دم از جانشینی وی می‌زد به قندهار فرستاد نمایندگان فوق توسط خان درانی کشته شدند وقتی خبر قتل نمایندگان به شاه صفوی رسید وی درصدد تصرف هرات برآمد و بهبود خان بیگلرگی بیگی هرات، همراه امیرخان توپچی باشی و امیرمعصوم خان خزیمه برادر امیرعلم خان عرب با توپخانه و بیست هزار سوار و جزایرچی عازم تسخیر هرات گشتند مقرر شده بود که درویشعلی خان هزاره و عناب خان تایمنی وصادق خان فراهی نیز از محال خود به سپاه بهبود خان ملحق شوند (Marashi Safavi, 1983).

اما پس از خلع شاه سلیمان از سلطنت و کور کردنش توسط مخالفان اوضاع کلی دگرگون گردید و سپاهیان ایران در هرات از احمدشاه ابدالی شکست خوردند منابع افغان گزارش می‌دهند در بهار ۱۷۴۹ م ۱۶۲۱ ق احمد شاه با ۲۵۰۰۰ سرباز عازم هرات شد و سرداران ایرانی که به نام شاهرخ میرزا نوه و جانشین نادرافشار به اداره شهر مشغول بودند در آن شهر حصاری شدند، محاصره شهر ۹ ماه به طول انجامید تا این که نیروی احمد شاه با هجوم آن را فتح کرد و سرداران ایرانی متحمل شکست شده و تسلیم شدند احمدشاه بعد از تسخیر هرات حکومت این شهر را به درویشعلی خان هزاره‌ای که قبلاً در کنار سرداران ایرانی بر علیه وی صف آرایی کرده بود سپرد و خود به سوی مشهد لشکر کشید (Farhang, 2011). تا از تاج و تخت شاهرخ میرزا نوه نادر که بنوعی تحت الحمایگی خان افغان را پذیرفته بود حمایت کند سپس نیروی‌های درانی عازم نیشابور شدند و در هجوم به نیشابور تلفات سنگینی را متحمل شدند، احمدشاه از راه کافر قلعه به هرات بازگشت در مراجعت به هرات اطلاع یافت که درویشعلی خان هزاره حکمران شهر مذکور درصدد از بین بردن او می‌باشد و چون احساس کرد خان هزاره راه نفاق و تمرد در پیش گرفته وی را برکنار و زندانی نمود و پسرش تیمور را به جای او به حکومت هرات منصوب کرد، در واقع شم سپاهیگری و نظامیگری احمدشاه و همکاری درویشعلی خان هزاره در مقاطع گوناگون با طرفین متخاصم جنگ در منطقه‌این گمان را در وی تقویت می‌کرد که وی به عهد و پیمان خود پایبند نیست زیرا علاوه بر آنچه در سطور پیش در مورد نقش دوگانه و پیچیده درویشعلی خان هزاره بیان شد و اینکه موضع قطعی نامبرده بدرستی مشخص نیست و در حاله‌ای از ابهام است و بعنوان نمونه‌ای دیگر از عدم ثبات مواضع سیاسی و نظامی وی باید به درگیرهای میرعلم خان خزیمه و جعفر خان کرد با اسماعیل خان زنگنه خوفاً حاکم هرات و رقابت آن‌ها با یکدیگر اشاره کرد که خان هزاره و انزل خان فوفلزایی درانی به اسماعیل خان کمک نمودند و میرعلم خان شکست خورد، و اینهمه علیرغم پشتیبانی ایل بیگی هزاره از خان افغان اما تصمیمات خلق الساعه و سیاست‌های فرصت‌طلبانه وی احمدشاه را برای کنار گذاشتن درویشعلی خان مصمم‌تر نمود.

بنیاد خان و نصیرخان ناچاراً تسلیم شده و امان خواستند و مقرر شده که فردا پگاه به لشکر گاه سردار آیند و اسماعیل خان حکم داد تا لشکریان دست از جنگ کشیدند، بعد از این موضوع از قضا مردم هزاره از دور و نزدیک گرد بنیاد خان جمع شده و آماده جنگ شدند روحیه بنیاد خان تقویت شد، عباسعلی خان برادرزاده خود را به ظاهر با نیروی قلیلی در دره بام گماشت و خود با سپاهی بزرگ در محلی دیگر کمین نمود با آغاز جنگ مطلب خان دامغانی با سربازان خود یورش برده مواضع عباسقلی را تصرف نمود و آن‌ها را نابود کرد بعد از این موضوع که لشکریان سرگرم جمع آوری غنایم بودند بنیاد خان با سواران خود بطور ناگهانی حمله کرد که حمله اول کربلایی باقر انزائی سرکرده پیادگان استرآبادی کشته شد و افراد او متواری شدند و هزاره‌ها به تعقیب آن‌ها پرداخته عده‌ای را کشتند سواران سپاه سردار چون متوجه موضوع شده بیمناک شده و به سایر قوای فراری پیوستند چنانکه سردار کلاه بر گرفت و فغان کرد اما سودی نبخشید ناچار خود نیز فرار نمود نیروها متواری در منزل مرغ چوبین به لشکرگاه شاهزاده رسیدند، شاهزاده، امیرحسین خان عرب و اسماعیل خان قاجار شامبیاتی را به حراست اردو گماشته و توپخانه را با شتاب حرکت داده ناگهان به قوای دشمن برخورد و با توپ و شمشیر به آن‌ها حمله کرد و ۱۳۰ تن از آن جماعت را دستگیر ساخت و دیگران به قلعه دره بام گریختند و بلافاصله حکم داد تا گرفتاران را با میخ‌های آهن بر زمین گرفتند و به منزل مرغ چوبین باز آمده و کس فرستاد و اسماعیل خان سردار را که به قلعه نو گریخته بود نیم شب به لشکرگاه آوردند بامداد آهنگ دره بام نمود اما به صلاح دید خوانین خراسان که گفتند نیمی از لشکر خودی به قلعه نو گریخته دشمن هم از این حملات هراسناک شده است و انتقام در وقت دیگر مبارک‌تر ست شاهزاده به سرکوب نصیر خان و بنیاد خان در این حد اکتفا نموده و بعد از رخصت دادن به عده‌ای از فرماندهان چون امیر علم خان عرب و ابراهیم خان هزاره و امیرحسین خان حاکم طبس در دهم رمضان ۱۲۳۲ ق وارد مشهد شدند. بدین ترتیب فرصت جدیدی برای تجدید قوای این خان متمردها فراهم شد.

از همکاری بنیاد خان با معتمدالدوله نشاط تا مرگ وی توسط شیرمحمد خان

در خلال درگیری‌های افغان و ایرانی در ۱۲۳۳ق در حوالی کوسویه -کافر قلعه در هنگامه غوغا و مغلوبه شدن این نبرد نامنظم میرزا عبدالوهاب خان نشاط معتمدالدوله اصفهانی که سرگردان مانده بود به هنگام بازگشت دچار اشتباه شد و در کوسویه به اردوی بنیاد خان هزاره‌ای رفته، بلافاصله دستگیر شد آن شب در حالی که شاهزاده شجاع السلطنه در کافر قلعه اتراق کرده بود معتمدالدوله همراه محمدخان قرائی در اردوگاه خان هزاره‌ای بسر می‌برد، با وجود تلاش محمد خان که به بنیاد خان گوشزد کرد معتمدالدوله را روانه هرات کند اما وی نپذیرفت و معتمدالدوله موفق شد ضمن راهزنی بنیاد خان را تشویق و ترغیب نماید از دولت مرکزی ایران اطاعت نماید و ی موجبات عفو، خان هزاره را در پیشگاه دولت مرکزی ایران فراهم آورد و شاهزاده او را به حکومت غوریان با خرز و کوسویه گماشت و خط حکومت او را با خلعتی گرانبها به مصحوب میرزا علیرضا رشتی برادر میرزا موسی وزیر برای وی فرستاد و متقابلاً بنیاد خان جمعی از بنی اعمام خود را به رسم گروگان ملازمان خدمت معتمدالدوله نموده روانه درگاه شاهزاده کرد و چون گذشته انقیاد دولت مرکزی را گردن نهاد و معتمدالدوله را با احترامات فراوان روانه اردوی شجاع السلطنه نمود، میانجیگری و در واقع تاکتیک‌سیاسی این مرد ادیب در بجنبه جنگ موجبات حاکمیت بنیاد خان بر مناطق حد فاصل تربت جام تا نزدیکی هرات را فراهم نمود با اینهمه مدتی بعد خلف وعده و شاید فرصت طلبی خان هزاره به همکاری با شاه محمود درانی منجر شد امیر افغان در سال ۱۲۳۵ ق بنیاد خان هزاره و خوانین جمشیدی را بر علیه دولت ایران تحریک نمود، حسنعلی میرزا شجاع السلطنه باخرز و نواحی را که بنیاد خان تصرف نموده بود تسخیر کرد و حکومت این نواحی را به امیر قلیچ خان تیموری واگذار کرد، در سال بعد سال ۱۲۳۶ق مجدداً امرا و خوانین خراسان به مخالفت با دولت مرکزی پرداخته و با هم متحد شد، در تهران شاه، شجاع السلطنه را احتمالاً برای رایزنی سیاسی به دربار احضار نمود و میرزا عبدالوهاب خان معتمدالدوله را برای استمالت

و گفتگو با خوانین متمرّد به خراسان فرستاد شجاع السلطنه بعد از گفتگوهای تهران به حکم شاه با نورمحمد خان قاجار دولو به خراسان مراجعت نمود در بازگشت از پایتخت مشخص شد در غیاب وی خان هزاره ترمّد نموده و قلعه شهرنو را محاصره کرده و نواحی باخرز را منهبوب ساخته است شاهزاده به ناچار فرزنداناش هلاکو میرزا و ارغون میرزا را ملازم رکاب ساخته و با لشکری لایق عزم بنیاد خان کرد قبل از وقوع درگیری مستقیم میان طرفین مجدداً معتمدالدوله که از قبل با بنیاد خان دوستی داشت با وی در تربت حیدریه ملاقات کرد و عنوان نمود نامبرده را نزد شاهزاده می آورد گفتگوی نشاط و بنیاد خان، باعث شد تا به محاصره قلعه شهرنو پایان دهد، اما عدم آینده‌نگری سیاسی و فرصت طلبی و آنارشیمی که در رفتار قدرت‌های فرعی منطقه‌ای وجود دارد که ممکن است اغوای دیگران نیز آن را شدت بخشد باعث شد خان متمرّد هزاره‌ای به عهد و میثاق و گفتگوهای خود متعهد نباشد و با ۱۰ هزار سوار هزاره جمشیدی و فیروزکوهی در محال باخرز و قلعه کاریز با نیروهای دولت مرکزی رو درو قرار گرفت، این عهد شکنی موجبات ناراحتی شدید شاهزاده را فراهم آورد و در روز ۲۴ رمضان با ۳ هزار نیرو از بامداد تا نیمه‌های روز در بیرون قریه کاریز در نبردی سخت و سهمگین با وی مقابله برخاست، هلاکو میرزا بشدت به نیروهای هزاره حمله ور شد و بنیاد خان متواری شد و شجاع السلطنه بدون توجه به احوال و ائصال وی او را تا کوسویه تعقیب کرد و بنیاد خان چون شرایطی سختی در پیش داشت عنان زنان میان ارباع جمشیدی گریخت و اموال او در لشکر واندوخته اش در کوسویه توسط سپاه غنیمت گرفته شد (Bamdad, 1992). با این تفاسیر خان هزاره که در دنیای ایلیاتی دور از تاکتیک و آینده‌نگری سیاسی خود له و علیه طرفین متقابل و صرفاً در جهت تامین منافع زود گذر خود وارد کشاکش‌های قدرت منطقه‌ای می‌شد و عملاً به تعهدات خود پایبند نبود متحمل شکست سختی شد و نتوانست جابگاه خود را بعنوان یک حاکم مستقر مادالمعر و منصوب دولت مرکزی ایران حفظ نماید و گرچه وی در سال ۱۲۴۴ ق به هنگام حکومت احمد علی میرزا در مقام حاکم جام و باخرز مجدداً وارد گردونه سیاسی شده و به جهت خوش خدمتی به کارداران دولت ایران تربت حیدریه و سرزمین قرائی مورد حمله و غارت قرار داد اما صرفاً در حد یک نیروی سرگردان گریز از مرکز و متواری باقی ماند که در مقطعی با دولت ایران همکاری می‌کرد و در بزنگاه‌های خاص قوه تشخیص را از کف می‌داد و رودردی دولت ایران قرار می‌گرفت که ضرر و زیان آن نه تنها متوجه خود وی و ایلش بلکه اقتدار و تمامیت ارضی ایران می‌شد در حالی که تمکین نیروهایی مانند او می‌توانستند علاوه بر حفظ جایگاه حاکمیتی خود و ایلش زمینه ثبات توأم با رشد و ترقی مردم دو سوی مرز و عدم جدایی هرات از ایران را نیز در پی داشته باشد گرچه وی از این جنگ‌وگریزها جان سلامت بیرون برد اما این تنش‌ها حکایت از پایان دوره فرمانفرمایی اول بر ایل هزاره دارد، تاریخ وفات وی بدرستی معلوم نیست و احتمالاً در حدود سال ۱۸۲۶م ۱۱۹۹ ش اتفاق افتاده باشد و شیرمحمدخان پسر سکندر خان از بنی اعمام وی با قتل او به زندگیش پایان داد (Maitland, 1997).

رویاریوی ایلات هزاره و قرائی دو ایل قرائی و هزاره درزمره ایلاتی هستند که در منطقه شرق در محدوده‌ای از زاوه تا جام و باخرز زندگی می‌کنند و در شرق ایران به موازات هم در کنار ایرانیان و افغانه فعالیت می‌کردند، در دوره قاجاریه به صلاح دید شاهان قاجار برخی املاک و حکومت این نواحی میان رهبران و سردمداران دو ایل جابجا می‌شد و روابط آن‌ها چون سایر ایلات آمیزه‌ای از جنگ و صلح بود زمانی محمد خان قرائی پنهانی با بنیاد خان و نصیر خان رابطه برقرار نمود، نخستین ارتباطات میان دو ایل هزاره و قرائی را باید در دوره تقابل قرائی‌ها با محمدولی خان قاجار حکمران خراسان پیگیری نمود که سکندر خان و بنیاد خان هزاره همکاری با هر دوسوی مناقشه را از دست نمی‌دهند. همچنین در ماجرای حمله شجاع السلطنه به قلعه محمود آباد محمدخان قرائی در چرخشی ۱۸۰ درجه‌ای در مقابل هزاره‌ها قرار گرفت و در ماجرای ترمّد فیروز الدین میرزا، و تصرف غوریان توسط وی، بنیاد خان هزاره و محمد خان قرائی به شکل نیابتی رو دروی هم قرار گرفتند و بنیاد خان را از قلعه محمود آباد متواری نمودند اما در جریان نبرد فتح خان افغان با شاهزاده شجاع السلطنه باز این دو رقیب دیرین در کنار یکدیگر قرار می‌گیرند، این دوستی و دشمنی‌های نامشخص در آینده تبدیل به خونریزی و دشمنی میان آنان می‌شود، یکی از

صحنه‌های برخورد هزاره‌ها و قرائی‌ها تهاجم بهرام خان فرزند بنیاد خان به سرزمین قرائی هاست است که وی در سال ۱۲۴۵ه ق ۱۸۲۹م در مقام حاکم مناطق جام و باخرز در غیاب محمدخان قرائی که بعد از تصرف مشهد در آن شهر مستقر شده بود ودم از یاغیگیری می‌زد ودر جریان خلاء قدرت ناشی از نبود خان قرائی تربت حیدریه را مورد حمله قرار داد (Etemad al-Saltaneh, 1988). خان هزاره تربت و بیشتر آبادی‌های زاوه که متعلق به خاندان قرائی بود را غارت کرد با شنیدن این اخبار و بمحض آن که خان قرائی از تجاوز بهرام خان به حدود تربت مطلع شد علیرغم آن که در صدد مقاومت در مقابل اردوی نسبتاً قدرتمند و بیست هزار نفری احمدعلی میرزا والی سابق خراسان بود به جهت حفظ اموال و املاکش ومهمتر از آن مرکز ثقل قدرتش شهر مشهد را ترک نمود و برای حفظ دارایی خود روانه تربت حیدریه شد بهرام خان و لشکرش که از عساکر سردار محمد خان قرائی شکست خورده جام و باخرز را واگذاشته به طرف سرخس گریخت (Etemad al-Saltaneh, 1988; Ryazi Heravi, 1990) و درصدد اشغال سرخس که قسمتی از طوایف هزاره در آنجا ساکن بودند برآمد او در پی آن بود که پراکندگان ایل و اولوس را سازماندهی کند اما در سال ۱۲۴۶ ق ۱۸۳۰ م توسط مردی هزاره که احتمالاً با پدرش مشکل خونی داشت و در پی چنین فرصتی بود کشته شد در این اثنا محمد خان قرائی موقع را مغتنم شمرده جام و باخرز را متصرف گردید یعقوب خان و آقاخان عموزادگان بهرام خان را با ۵۰ تن از عشیره آن‌ها را مقتول ساخت (Hedayat, 2001). با این وجود این اوضاع پیچیده به کام خان قرائی شیرین نماند نایب السلطنه در اواخر ماه رجب احتمالاً ۱۲۴۷ ق ۱۸۳۱م به محمود آباد جام که در تصرف وی بود آمد و فوراً این ناحیه را مسخر کرد و حکومت جام و باخرز را به ابراهیم خان حاکم سابق هزاره دادند و محمدخان را دستگیر نموده حکومت تربت و نواحی اطراف را به سهراب خان گرجی موکول کرده و زمام اختیار کار ابراهیم خان هزاره را نیز احتیاط به او داد (Etemad al-Saltaneh, 1988). تنش میان خوانین هزاره و قرائی را باید در راستای برخورد نیروهای محلی در خراسان ونبود ثبات و امنیت در منطقه شمال شرق تعبیر نمود این زد و خورد‌ها در دراز مدت از قدرت ایلات و طوایف محلی کاسته و امید کسانی چون سرداران قرائی برای تشکیل حکومت را به یاس مبدل کرد و در دراز مدت با تخته قاپو شدن ایلات در کنار تنش‌هایی از این دست زمینه استقرار حکمرانی دولت مرکزی در منطقه را فراهم نمود.

ائتلاف امیران افغان و خانات با شیرمحمد خان نظام الدوله و تقابل با آصف الدوله

یکی از رهبران مطرح ایل هزاره که در جریانات افغانستان معاصر در کنار امرای افغان در فضای متشنج آن دوران نقش دارد شیرمحمدخان پسر سکندر خان از شاخه آغای سلطان است که در حدود سال ۱۸۲۶م ۱۱۹۹ ش با تفوق بر بنیاد خان که به مرگ وی منجر شد ریاست ایل را بر عهده گرفت و با روی کار آمدن شیر محمد خان قدرت به شاخه بزرگ‌تر قبیله رسید که تا حال نیز بدین منوال باقی مانده بودچنین به نظر می‌رسد هزاره‌های قلعه نو در دوران شیر محمد خان به اوج رفایشان رسیده بودند و مورد توجه شاه کامران حاکم هرات قرار گرفته بودند وی به شیر محمد خان ایل بیگی هزاره لقب نظام الدوله اعطا نمود، روابط هزاره‌ها در این برهه با کامران میرزا از موضع برابر بود زیرا قدرت هزاره‌ها بیش از آن بود که از شاه کامران خوف داشته باشند چون فیروز کوهی‌های قادیس همسایه شرقیشان به درجه فرمانبرداری کامل تنزل داده شده بودند و رقبای جمشیدیشان متفرق و مایوس بودند، با این وجود در دوران درگیری‌های ایرانی با امیران افغان در هرات هزاره‌ها به هرات وفادار ماندند. البته باید در نظر داشت که رابطه هزاره‌ها با یارمحمدخان و امرای هرات را نباید یک رابطه وفاداری صرفاً مبتنی بر یکجانبه گرایی تلقی کرد زیرا هزاره‌ها گرچه هرات را بر ایران ترجیح می‌دادند اما میران هزاره دایزینیات یک هرات ضعیف را در نظر داشتند و دنبال آن بودند که از قدرت امرای هرات بکاهند و به نوعی استقلال و شاید خودمختاری برای هزاره‌ها قائل بودند اشراف و تسلط آنان بر جمشیدی‌ها و فیرکوزهی‌ها خود مبین این موضوع است (Timour Khanif & Translated by Aziz, 1993). نمونه دیگری از وفاداری شیر محمد خان به امرای افغان را در جنگ دوم انگلیسی‌ها با افغان‌ها مشاهده می‌کنیم وقتی که در ۲۴ رمضان ۱۲۹۷ ق

نیروهای ایوب خان و انگلیسی‌ها در مقابل هم صف آرایی کردند و شیرعلی خان پدر، طرفدار انگلیسی‌ها بود، نیروهای ایوب خان در حوالی پیرپمال قندهار از قوای انگلیسی شکست سختی خورده و متواری شدند و بقول منابع افغان و ایرانی شیرمحمد خان هزاره که البته منابع افغان او را کرنیل شیرمحمد خان هم می‌نامند در صحرای میوند قندهار با صد نفر از نیروهای خود با انگلیس‌های به مقابله برخاست و موجبات شکست انگلیسی‌ها و نجات و فرار ایوب خان از صحنه این جنگ‌نابرابر را فراهم آورد (Farrokh et al., 1992). هرچند شیرمحمدخان رقبای جمشیدی و فیروز کوهی خود را متواری یا وادار به اطاعت نمود در مقابل دولت مرکزی ایران از در تسلیم درآمد البته منابع افغان این موضوع را به نفع خود تعبیر و تفسیر می‌نمایند و همه جا از پیروزی شیرمحمد خان صحبت به میان می‌توانند در حالی که منابع ایرانی از تمکین وی در مقابل نیروهای قشون ایران صحبت به میان می‌آورند، در پی بروز تنش در روابط ایران با امرای افغان بر سر حاکمیت بر هرات که البته با تحریک انگلیس‌ها رقم خورد و آنان که در پی ایجاد یک کشور حائل در مرزها هندوستان بودند به این موضوع دامن می‌زدند و حتی در مرزها افغان با هند نیز برای افغان‌ها ایجاد مشکل می‌نمودند بنابراین بدنبال این موضوعات بعد از مرگ نایب السلطنه عباس میرزا، محمدشاه در ۱۲۵۳ ق رهسپار هرات شد و در این مقطع کامران میرزا فرزند خود نادر میرزا را به اتفاق جمعی از اطرافیانش مامور کرد تا از الله قلی خان توره خوارزمی، مضراب خان والی و شیرمحمد خان هزاره و طوایف تایمنی جمشیدی، هزاره تقاضای کمک کند، الله قلی توره درخواست او را اجابت کرده و خلیفه عبدالرحمن که از لحاظ مذهبی شخصیتی برجسته‌ای بود بعنوان امیر تعیین نمود در میمنه و اندخود و شبرغان نیز با کمک مضراب خان بر تعداد طرفداران آن‌ها افزوده شد و شیرمحمدخان هزاره‌ای نیز که به دروغ وانمود می‌کرد که از دولت ایران تمکین می‌کند با شنیدن لشکرکشی خلیفه عبدالرحمن با عده‌ای درزی و فیروزکوهی و جمشیدی آماده نبرد شد از طرف ایران نیز اللهیار خان آصف الدوله در راس قوای دولت مرکزی ایران از راه کوهسان، قراتپه، قلعه نو عازم، مند و بالامرغاب شد و در پده کج به مدت ۴ ساعت نبرد سختی میان قشون ایران با زمان خان جمشیدی، شیرمحمد خان هزاره و شاه پسند خان فیروزکوهی بوقوع پیوست که با تلاش فراوان نیروهای افغان چاراویمک قشون ایران آنان را شکست دادند در ادامه نبرد نیروهای ایرانی به فرماندهی سکندر خان در یکی از دره‌های صعب العبور گرفتار شدند اما با تلاش فراوان دشمن را زمنگیر کردند و رحیم داد سلطان و شیرمحمد خان هزاره در زمره سران شورشی بودند، رحیم داد سلطان مجروح شد در روز دوم نبرد در منطقه شهردود و بالامرغاب طرف مقابل تصمیم به استقامت و مقابله گرفتند آصف الدوله به وسیله اسیری شیعی به نام مجنون در جریان تحرکات آن‌ها قرار گرفت و بعد از شکست و متواری شدن دشمن آصف الدوله از طریق چیچکتو، آلتین‌خواجه، قیصار عازم میمنه شد در قیصار بزرگان طرف مقابل از چاراویمک‌ها، و سران میمنه و شهرهای اطراف نزد آصف الدوله آمده سر انقیاد و اطاعت فرود آوردند و عده‌ای از رهبران قبائل مانند رستم شبرغانی، شاه ولی خان اندخودی، ذوالفقار سرپلی از قبائل ازبک و شیرمحمدخان هزاره و زمان خان جمشیدی هریک یک تن از فرزندان خود را به رسم گروگان به همراه هدایایی و پیشکش‌هایی را روانه اردوی ایران کردند، عبدالله قبیچاقی هم تمکین نموده و ۱۲ هزار خانوار قبائل قبیچاقی، مودودی، و فیروز کوهی که ساکن قیصار بودند به مساکن اولیه خود مراجعت کردند گویا این رسم در آن زمان معمول بوده و این افراد در معادلات قدرت ایلات و تامین نیروی سوار و بیگاری نزد سایر قبائل نقش داشتند و هزاره‌ها نیز به این کار مبادرت می‌کردند و شیرمحمدخان هزاره در زمان حکومت فحتعلی شاه عده‌ای از خانواده‌های باخرز را به بادغیس منتقل کرده بود که شاهزاده محمدیوسف آن‌ها را در ۱۲۷۱ ق روانه باخرز نمود، مضراب خان هم طبق معمول سایر قبایل به فرستادن هدایا و گروگان تلاش نمود موقعیت خود را تثبیت نماید و آصف الدوله از منطقه مراجعت کند. البته شرارت‌های شیر محمد خان مسبوق به سابقه بود و سال‌ها قبل از این تاریخ وی، در سال ۱۲۵۵ ق نیز در جریان گیرودار محاصره، از فرصت استفاده کرد و با ۱۰۰۰ سوار به مراتع اسب‌های توپخانه حمله کرد و ۶۰۰ سرباز از چراگاه براند گرچه سلیمان خان افشار از موضوع مطلع شد و او را تعقیب کرد اما نتوانست جز ۵۰ اسب باز گرداند.

تهاجمی عده‌ای از ترکمنان است که به فتوای علمای ترکمن به ایران شروع شد که اصطلاحاً از آن تحت عنوان اله مانی یاد می‌شود. علمای ترکمن فتوا داده بودند که ترکمن‌ها دست به غارت جان و مال مردم ایران بزنند، بعد از فتنه سالار نیز که ترکمن‌های آخال وطن به تحریک خان خیوه به تربت جام هجوم آوردند کریم دادخان هزاره به مقابله شتافت و تهاجم آن‌ها را دفع کرد (Hedayat, 2001). برای نمونه در سال ۱۲۷۰ ق محمد شیخ ترکمن در کوهستان‌های اطراف هرات به غارت کاروانیان و قافله سالاران پرداخت با انتشار این اخبار جمعیتی از خواف و جام و هزاره به تعاقب ترکمن‌ها حرکت می‌کنند ترکمنان قریبی ولشکر خراسان در اراضی باخرز بهم می‌رسند و پس از برخوردی خونین جمیع اسرا و اموال منهوبه را از ایشان باز پس می‌گیرند (Khormouji, 1965). در سال ۱۲۷۱ ق که محمد امین خان خیوقی، خان خیوه درصد تصرف سرخس بود محمد حسین خان هزاره با دو هزار سوار در آق دربند در کنار فریدون میرزا فرمانفرمای خراسان در این جنگ حضور داشت. در سال ۱۲۷۳ ق نیز ترکمنان سرخس و قریاب بسرکردگی محمد شیخ ترکمن مجدداً با قریب دوسه هزار سوار در اراضی خواف و کاریز با کاروانی خراسانی از درستیز در آمده دوسه هزار شتر و قاطر با بار آن‌ها را تصرف کردند. این ایام مصادف با حضور سلطان مراد میرزای حسام السلطنه در هرات است بنابراین جمعی از سرداران سپاه ایران از جمله، ابراهیم خان قاجار، حسن خان سبزواری و حسنعلیخان شاهسون که از هرات عازم مشهد بودند از خواف به کاریز وارد شده و عبدالعزیز خان، محمدحسین خان هزاره و حاجی حسنعلی خان خوافی از باخرز و خواف نیز با عده‌ای از افرادشان به کاریز رسیدند، آهنگ تعاقب محمد شیخ رانمودند، بابا خان، پدر یوسف خان اول هزاره که در کاریز ساکن بود اگر چه در باطن با تراکمه اتفاق و اتحاد داشت ولی از راه ظاهر سازی و نفاق با این جمع اتفاق نمود محمد شیخ با سواران ترکمن و اموال منهوبه به جنگل تومان آقا در حدفاصل منطقه پیش رباط، کال سنگ و کمانه یوسف خان آمد بعد از درگیری بین طرفین باباخان هزاره، حسنخان سبزواری و صفرعلیخان هزیمت کرده حاجی حسنعلی خان و میرمحسن خان خوافی با تفنگچیان خوافی استقامت نموده با تراکمه جاقی از ظهر تا غروب مبارزه نمودند و جمع کثیری از ترکمنان کشته شدند ولی به دلیل اتمام سرب و باروت تفنگچیان ایرانی چاراویماق از ترکمنان شکست خوردند. همچنین امان سعید ترکمن به اراضی خواف و تربت تاخت معدودی را اسیر ساخته مراجعت نمود. در اواخر شوال ۱۲۷۷ ق سیصد نفر از سواران ترکمن بعضی از قراء محال خواف را مورد تاخت و تاز قرار داده از حوالی کاریز عازم بازگشت بودند که سواره جامی، باخرزی و شاهسون آنان را تعقیب نموده بعد از برخورد طرفین تراکمه را شکست فاحشی داده تا رباط تومان آقا تعقیب نمودند عده‌ای از آن‌ها کشته و به اسارت درآمدند. ترکمن‌ها با توجه به شنیدن عدم موفقیت ایرانیان در حوالی هرات به حملات خود و گریزهای اله مانی به خراسان شدت بخشیدند گرچه تعداد انگشت شماری از رهبران هزاره چاراویماق در خفا با تراکمه همکاری می‌کردند لیکن اکثریت رهبران چاراویماق و عده‌ای از سران هزاره به جنگ و گریز با ترکمنان ادامه دادند، یوسف خان سرتیپ پسر و جانشین باباخان ایل بیگی، هزاره بارها با ترکمنان مهاجم مصادف داد، وی که از هفت سالگی بر پشت اسب نشسته مدت عمرش را در حال جنگ و ستیز بود، مهاجمان ترکمن از وی حذر داشتند و از پرچم جنگی یوسف خان هزاره وحشت داشتند.

گرچه هزاره‌ها از ظاهراً تمکین نمودند اما قدرت یارمحمدخان را آشکارا به بازی گرفتند و وی مجبور شد در سال ۱۸۴۷ دست به تحرک گسترده نظامی بر علیه هزاره بزند گرچه میتلند می‌گوید نبرد مختصری صورت گرفت و قدرت هزاره‌ها بطور کامل در هم شکست یارمحمدخان همراه ۸ هزار سوار و ۶ هزار پیاده نظام با توپخانه‌ای که ۶ عراده توپ آن را پشتیبانی می‌کرد به بادغیس لشکرکشی نماید کریمدادخان با ۱۲ هزاره سواره به مقابله شتافت بمدت سه ساعت نبرد سختی میان طرفین ادامه پیدا نمود و تلفات سنگینی به هزاره‌ها وارد شد و کریمداد خان در صحنه نبرد مجروح شد اما نفراش نگذاشتند میر به اسارت در آید و او را برای درمان به تربت جام ایران منتقل کردند و البته برخلاف میتلند قدرت هزاره اگرچه محدود شد اما آن‌ها در صحنه باقی ماندند، لیکن این نبردهای کریمدادخان را واداشت تا علی الظاهر از هرات تبعیت کند اما او چون گذشته از پرداخت مالیات سرباز زد و در مواقع خاص نیروهائی به کمک هرات اعزام می‌کرد و یا چند

سر اسب نسلی برای وزیر می‌فرستاد و در عوض شال‌های کشمیری و کالاهای صنعتی اروپایی از هرات دریافت می‌کرد که ارزش آن در مقابل چند سر اسب خیلی بیشتر بود، یار محمد خان علاوه بر اقدامات نظامی دست به تحرکات سیاسی و تخته قاپو کردن هزاره‌ها زد و تلاش کرد قدرت آن‌ها را با تقسیم حکومت منطقه در غرب و پنجده و سپردن به دو خان جدید احمدقلیخان و عبدالعزیز خان برادران کریمدادخان از یکپارچگی حکومت آنان بکاهد اک همچنين محمد حسين خان هزاره و عده‌ای ۲۵ نفره از سران قریه دار هزاره را بعنوان یرغمل کابل تبعید کرد که البته می‌تواند این تعداد را ۵۲۰ نفر ذکر کرده است و در حدود ۱۰ هزار خانوار هزاره را روانه دشت خشک در حوزه سفلاي هریرود و منطقه دریای غوریان نمود چهار سال بدین منوال گذاشت با مرگ یارمحمد خان در سال ۱۸۵۷ م ده هزار خانوار هزاره به منطقه خود برگشتند و باز قدرت هزاره‌ها تقویت شد (Timour Khanif & Translated by Aziz, 1993) و در خلال این ایام هزاره‌ها بیکار نبوده و دست به تحرکاتی زده اند به گزارش روزنامه وقایع اتفاقیه از قراری که می‌گویند ابراهیم خان بلوچ و برادران کریمداد خان هزاره به قندهار رفته و قشونی گرفتند که با ظهیرالدوله جنگ کنند و سه دفعه فیما بین فریقین محاربه اتفاق افتاده لیکن در هر سه مرتبه قشون قندهاری شکست خورد اند، اما کل این فقره از اقوال مسموع شده و مکتوبی هنوز چیزی معلوم نیست.

وضعیت هزاره‌ها بعد از عهدنامه پاریس

بعد از آخرین محاصره هرات، حسام السلطنه فرمانده سپاه ایران و والی ایالت خراسان در حدود ۵ هزار خانواده از هزاره‌ها را از منطقه مرکزی ایل واقع در هرات به خراسان کوچاند و به گفته می‌تواند در دورانی که ایرانی‌ها هرات را در اختیار داشتند تمام هزاره‌های قلعه نو را به ایران انتقال دادند به نظر کرنیل تیلر تعداد خانوارهای قبيله در آن زمان ۱۰۰۰۰ بود و آن‌ها قادر بودند ۴۰۰۰ سوار آماده کنند که شاید مبالغه آمیز باشد این سواران و افراد تابعه ایل بعد از مرگ کریمداد خان زیر نظر احمد قلی خان برادر وی قرار داشتند که در نبود او به ریاست قبيله رسید در این اثنا هزاره‌هایی که در تبعید بودند ترجیح دادند رحیمداد سلطان برنگری را بعنوان رهبر خویش انتخاب نمایند و به مجرد استقرار صلح هزاره‌ها شروع به بازگشت به بادغیس نمودند کرنیل تیلر در راپوری در اول ژوئن ۱۸۵۸ م ۱۲۳۷ ش می‌نویسد که حتی در آن زمان یک طایفه تحت اداره رحیمداد سلطان برنگری به منطقه شان برگشته بودند و دیگران هم به تعقیب می‌آمدند ولی به گفته مردمان بومی ۱۴ سال بعد از زمان انتقال به خراسان هزاره‌ها توانستند در قلعه نو تحت اداره احمدقلی خان دوباره مقیم گردند و قلعه نو که توسط جمشیدی‌ها ویران گردیده بود سه سال بعد در سال ۱۸۷۴ م ۱۲۵۳ ش در دوران محمد خان بیگلربیگی پسر رحیمداد خان دوباره تعمیر شود اما قسمتی از قبيله که ۲۰۰۰ خانوار بود در خراسان باقی ماند (Maitland, 1997). این روایت‌های حاکی از آن هست که بعد از مرگ کریمداد خان هزاره‌ای بر سر رهبر ایل هم وفاق کاملی میان بزرگان هزاره برقرار نبوده و ریاست بر ایل یا میان بای بوغه‌ها و برنگری‌ها جابجا می‌شده و یا این که همزمان دو ریش سفید بر ایل ریاست می‌نمودند در مورد اسکان طوایف هزاره مهاجر بیات می‌گوید اراضی واقع در مناطق جام و باخرز به آنان واگذار شد در این ایام حدود ۲۰۰۰ تا ۵۰۰۰ خانوار هزاره در جام و باخرز اقامت داشتند و به گفته سیاحی خارجی که از منطقه عبور می‌کرد این مردم اسبان بسیاری پرورش می‌دادند و خراج دولت را از همین محل می‌پرداختند و احتمالاً به دلیل اسکان در این مناطق ناگزیر بودند. بالاخره ایام تبعید به سر آمد، یوسف خان و بدنه ایل به تائید مراجعت نمودند اما پسر وی اسماعیل خان، با عده‌ای از خانوارهای ایل در کنه گوشه باقی ماندند البته قبل از اسکان دائمی این افراد انگلیسی‌ها بعد از عهدنامه پاریس تلاش کردند هزاره‌ها و طوایف چاروايمک را به آن سوی مرز برگردانند که با مخالفت حسام السلطنه این موضوع خاتمه پیدا نمود در اسناد فرخ امین الدوله غفاری نامه‌هایی که میان او مستر موری و حسام السلطنه به نگارش درآمده امین الملک و حسام السلطنه بر ایرانی بودن آن‌ها تاکید کردند و در یکی از اسناد نوشته شده که آن‌ها به میل خود آمده اند و ما نمی‌توانستیم در صحرای بزرگی آن‌ها را مجبور به ماندن کنیم و خلاصه حسام السلطنه نیز

می‌گوید یکی از دوستاوردهای سفر هرات همین ایل هزاره است و دور از انصاف است که آن‌ها بکوچانیم در نامه‌های مبادله شده به آبادهای ساخته شده توسط هزاره‌ها و نیز جابجایی آن‌ها در دوسوی مرز اشاره است اما تاکید بر این شده که آن‌ها در زمره ایلات اتباع دولت ایران هستند (Amin al-Dawlah Ghaffari, 1978, 1979). بقول هدایت برخی سران هزاره، چون احمدقلی خان، محمد رضا خان، محمدحسین خان و باباخان با حسام السلطنه ملاقات کردند و مخلص گردیدند و به احمد آباد کوچ کردند (Hedayat, 2001). به کلی هزاره‌ها در دوره ناصری سعی در برقراری روابط حسنه با ایران داشتند سید ابوالحسن قندهاری از ملاقات در باریک آب با رئیس هزارهای ده زنگی یاد می‌کند و می‌نویسد باریک‌آب قلعه و منزل غفور بیگ، رئیس هزاره ده زنگی است در آنجا غفور بیگ با جمعی از روسای هزاره و خصوصاً سید شاه رضابخش، که در آنجا مطاع کل و در همه هزاره نافذ الحکم است، از فدوی استقبال نمود و شرایط احترام به جا آورد او همچنین در یکه ولنک، یکاولنگ کنونی از ملاقات خود با یکی از روسای ایل هزاره به نام میرمحب هزاره نام می‌برد که نشان دهنده مراودت خوب سفیر ناصرالدین شاه قاجار با سران هزاره یا حداقل بخشی از بزرگان هزاره است (Qandahari, 2021).

اعزام سواران هزاره به نبرد نردین و شمال خراسان: افراد ایل هزاره که همواره در آشوب‌ها و درگیری‌های و معادلات قدرت منطقه‌ای در خراسان دخیل بودند گرچه در دوران زمامداری نخستین پادشاهان قاجار با امیران و فرمانرایان دو سوی مرز در ایران و افغانستان لاس سیاسی و نظامی می‌زدند و در مقاطعی هم رودروی دولت مرکزی ایران قرار گرفتند اما از دوران ناصری و در جریان اغتشاشات داخلی خراسان به همکاری با نیروهای دولتی پرداختند قهرمان میرزا امین لشکر که در جریان مسافرت سال ۱۳۰۰ق ناصرالدین شاه به خراسان شاه را همراهی می‌کرد از دستور ناصرالدین شاه برای اعزام سواران هزاره جهت کمک به افراسیاب خان نردینی یاد می‌کند. در شوال ۱۳۰۰ ق در نردین بودیم به تحریک سهام الدوله حاکم بجنورد محمدقلی بیگ نایب سواره نردین مردم آن جا را به افراسیاب خان شورانده بود و می‌نویسد طرفین در کالپوش حاضر بودند مقرر شده بود امین السلطان به حرف‌های آن‌ها رسیدگی کند و بعد قرار شد که محمد قلی بیگ به بجنورد بیاید که ماجرا را با حضور نواب رکن الدوله رسیدگی نمایند اما یارمحمدخان سهام الدوله او را پنهان می‌کند، افراسیاب خان پناه به حرمخانه و امینه اقدس برد قرار شد او را ببرند و در نردین به حکومت بگذارند با پنجاه نفر سوار خراسانی او را به نردین فرستادند ولی از حرکت موبک همایون از بجنورد محمدقلی بیگ رفته در نردین و افراسیاب خان را به محاصره انداخته و یک نفر آدم هم کشته شده مراتب را در قوچان به خاکپای مبارک عرض کرده اند، مجدداً پنجاه نفر سوار هزاره به امداد و کمک افراسیاب خان فرستاده‌اند (Amin Lashkar, 1995). به احتمال زیاد اعزام سواران هزاره جهت کمک به افراسیاب خان نردینی و تعدیل قدرت یارمحمد خان سهام الدوله شاددلوی بجنوردی به دوران تبعید و انتقال ایل هزاره به اسفراین برگردد اما سواران هزاره و چاراویماق بارها در مسائل سیاسی خراسان نقش آفرینی کردند و شاه قاجار به قدرت رزمی آنان آگاه بوده است که آنان را برای نصب حاکم مورد علاقه اش به محل اعزام می‌کند برای مثال حضور نیروهای هزاره در صفوف حیدرقلی خان ایلخانی در شمال خراسان درنبرد با تراکمه هم قابل تامل است به گزارش روزنامه دولت علیه، سواران هزاره در کنار سوار و پیاده بجنورد و هزاره و جوینی و جاجرمی در رکاب حیدر قلی خان ایلخانی سهام الدوله در آن سوی منطقه مرزی راز با تراکمه به نبرد پرداخته آن‌ها را غافلگیر کرده و به تلافی حملات گذشته شان به قلعه حیدر آباد عده‌ای زیاد را کشته و اسیر نمودند. روزنامه دولت علیه، شماره ۶۲۴ / ۱۱ شعبان ۱۲۸۵ق، در فعل و انفعالات دره گز و رویارویی علیمردان خان درجزی و اللهیار خان و همکاری ترکمن‌ها با جناح مستقر در قدرت هم پای سواران هزاره در کنار سایر سواران خراسانی به میدان نبرد کشیده شد و آن‌ها به دستور حاکم خراسان، به دره گز اعزام شدند و موضوع را به نفع حاکم منصوب دولت پایان دادند (روزنامه دولت علیه شماره ۳۷۳ / ۲۱ ذیحجه ۱۲۹۵ق).

انقلاب مشروطه و نقش هزاره‌های چاراویماق

انقلاب مشروطیت ایران همانند سایر انقلابات بزرگ سبب ایجاد مجموعه‌ای از نهادها و ارگان‌های دموکراتیک و انقلابی مانند قانون اساسی، مجلس شورای ملی، مطبوعات آزاد و انجمن‌ها گردید که بی تردید باید آن‌ها را مهم‌ترین دستاوردهای این تحول بزرگ سیاسی و اجتماعی بدانیم در مشهد محمد اسماعیل خان شجاع الملک هزاره‌ای به همکاری با انجمن ایالتی پرداخت جلالی می‌نویسد او از خوانین طرفدار مشروطه در مشهد بود که منزلش را با لوازم آن بطور رایگان تا چند سال در اختیار انجمن ایالتی گذاشت (Jalali, 2007).

در همان سالهای انقلاب مشروطه سواران هزاره به دستور انجمن ایالتی خراسان بر ضد ترکمن‌های هوادار محمد علی شاه (۱۳۲۶) و اشرار محلی خراسان (۱۳۲۷ق) وارد عمل شدند (Bayat, 2011). گرچه بقول دکتر متولی حقیقی در تاریخ مشهد در عرف تاریخ روشنفکری ایران به ویژه پیش از مشروطیت، شهر در مشهد در زمره شهرهای روشنفکر خیز ایران شمرده نمی‌شد دلایل این امر را در حاکمیت اندیشه‌های سنتی و دوری از مراکز عمده روشنفکری چون تهران، تبریز، و بویژه قفقاز باید جستجو کرد اما با اینهمه این عوامل در آستانه انقلاب مشروطیت نتوانستند مانع از ظهور افکار و اندیشه‌های نوگرایانه و به تبع آن ظهور روشنفکران در این شهر شوند وجود شخصیت‌های تاثیرگذار شاخص سیاسی، اجتماعی و فرهنگی تاثیر گذار در مشهد و تهران بیانگر این نکته است (Motevali Haqiqat, 2013). شجاع الملک هزاره هم در جمع مشروطه خواهان مشهد حضور داشت که این موضوع یعنی حضور یک فرد ایلیاتی و رئیس ایل هزاره در جمع روشنفکران و مشروطه خواهان حرکتی مترقی و رو به جلو است، حضور جمعی از مهاجرین و روشنفکران آذربایجانی و غیر آذربایجانی در مشهد و تامل رهبران ایل هزاره با آنان نیز قابل تامل است حضور این روشنفکران مشروطه خواه و ارتباط اسمعیل خان سرتیپ هزاره در جمع آنان در آینده فکری و سیاسی، صولت السلطنه هزاره که در عصر مشروطیت در زمره جوانان آزادی خواه و مشروطه طلب خراسانی شمرده می‌شد موثر بوده است (Motevali Haqiqat, 2013). به نظر نگارنده علاوه بر آنچه ذکر شد تحصیل صولت در عشق آباد و نیز اینکه وی با دختر تاجری آذربایجانی به نام محمد اف ازدواج کرد در خط مشی فکری، سیاسی او در آینده تاثیر گذار است. علی نجف زاده از قول بدایع نگار می‌نویسد مشهدی عبدالله قره باغی تاجر باشی یکی از قره باغی‌های واقف و شناخته شده مشهد بود که در امور خیریه و عام المنفعه چون لوله کشی آب مشهد نقش داشت و فعال بود (Najafzadeh, 2013).

نتیجه‌گیری

در این پژوهش با توجه به بررسی‌های انجام شده مشخص شد که طایفه هزاره چاراویماق شعبه بادغیس از دوران حکومت نادر و در طول دوران حکومت قاجار تا انقلاب مشروطه در فعل و انفعالات قدرت محلی و منطقه‌ای در کنار سایر طوایف محلی خراسان غربی، شمال غرب افغانستان کنونی و خان نشین آسیای مرکزی در معادلات قدرت منطقه‌ای نقش مهمی ایفا نمودند.

گرچه سران این طایفه در ازمنه گوناگون موضع‌گیری‌های متفاوتی اتخاذ می‌کنند اما در این پژوهش مشخص شد آنان جز مهمی از جریانات منطقه هستند، میران هزاره‌ها حکومت بر ایل و مردم هزاره را از لایه‌های پایین جامعه شروع نمودند اگر زمانی به عنوان نیروهای سرگردان یا گریز از مرکز در تقابل با حکومت‌ها، امیران یا خانان منطقه قرار گرفتند در برهه‌ای دیگر و زمانی دیگر از همکاری با حکومت‌های منطقه به دلایل خاص سیاسی و مطامع مورد نظر خود فرو گذار نکردند، حتی جایی که می‌شود آن‌ها را در جرگه حکومت‌های خان خانی یا بدون حکومت طبقه بندی نمود، میران آن‌ها به موازات رقابت و جنگ درون خانوادگی با سایر طوایف همسایه هم رقابت می‌کردند می‌کشتند و کشته می‌شدند اما آن چیزی که ما در این پژوهش بر آن اعتقاد راسخ داریم و آن اعمال زور مشروع است در مورد این طایفه جسور اتفاق افتاد آنان گرچه در دسته‌بندی‌ها شرکت کردند اما آخر الامر به اعمال حاکمیت زور مشروع طرف قدرتمند این معادلات تن دادند آخرین موارد از این دست را تمکین گردنکشانی چون درویشعلی خان یا بنیاد خان از حکومت‌های افشاری و قاجاری شاهد هستیم هزاره‌ها در ادامه مسیر

با دولت مرکزی ایران به همکاری ادامه دادند و جای پای خود را در خراسان غربی قرض کردند تا جایی که حسام السلطنه کوچاندن آنان به افغانستان را بی‌انصافی می‌داند، آنان در قضایای گوناگون خراسان و مقابله با ترکمن‌ها و موج جدید حملات آلامانی در کنار دولت ایران ایفای نقش نمودند، و همچنین در این پژوهش مشخص شد رهبران ایل هزاره که در گذشته تاریخ فقط بر اساس زور مشروع تمکین می‌کردند می‌گشتند و کشته می‌شوند در زمان محمد اسماعیل خان شجاع‌الملک در کنار مشروطه خواهان در انجمن ایالتی خراسان به شکل هرچند جزئی به فعالیت پرداختند.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

موازین اخلاقی

در انجام این پژوهش تمامی موازین و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

شفافیت داده‌ها

داده‌ها و مآخذ پژوهش حاضر در صورت درخواست از نویسنده مسئول و ضمن رعایت اصول کپی رایت ارسال خواهد شد.

حامی مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

References

- Amin al-Dawlah Ghaffari, F. (1978). *Collection of Documents and Records of Farrokh Khan Amin al-Dawlah, Part Five*. University of Tehran Publishing.
- Amin al-Dawlah Ghaffari, F. (1979). *Collection of Documents and Records of Farrokh Khan Amin al-Dawlah, Part Two: Documents from 1874*. University of Tehran Publishing.
- Amin Lashkar, Q. M. (1995). *The Diary of the Khorasan Journey*. Asatir.
- Bamdad, M. (1992). *Biographies of Iranian Figures*. Zawar Publishing.
- Bayat, K. (2011). *The Soul of the Sultanate and the Khorasan Rebellion*. Jahane Ketab Cultural and Artistic Institute Publishing.
- Estarabadi, M. M. (1998). *The World Conquest of Nader Shah*. Association of Cultural and Historical Works.
- Etemad al-Saltaneh, M. H. (1988). *Mirror of Countries*. University of Tehran Publishing.
- Farhang, M. M. S. (2011). *Afghanistan in the Last Five Centuries, Two Volumes*. Erfan Publishing.
- Farrokh, S. M., Edited, & corrected with the cooperation of the Cultural Commission of the Islamic Unity Party of, A. (1992). *Political History of Afghanistan*. Ehsani Publishing.
- Hedayat, R. Q. K. (2001). *History of the Naderi Safa Garden*. Tehran.
- Jalali, G. (2007). *Notable Figures Buried in the Holy Shrine of Imam Reza*. Astan Quds Razavi Publishing.
- Khormouji, M. J. b. M. A. (1965). *The Truths of Naseri News, Volume One*. Zawar Publishing.
- Maitland, P. J. (1997). *Research on the Hazaras and Hazarestan. Report of the Afghan and British Border Commission*. Cultural Center of Afghan Writers.
- Marashi Safavi, M. K. b. D. (1983). *Majma' al-Tawarikh*. Tehran.

- Marvi, M. K. (2019). *Alam Ara-e Naderi*. Scientific Publishing.
- Motevali Haqiqat, Y. (2013). *Contemporary History of Mashhad, Two Volumes*. Center for Research of the Islamic Council of Mashhad Publishing.
- Najafzadeh, A. (2013). *Migrants to Mashhad*. Center for Research of the Islamic Council of Mashhad Publishing.
- Qandahari, S. A. (2021). *Report of the Kabul Embassy*. Dr. Mahmoud Afshar Nuri Publishing.
- Ryazi Heravi, M. Y. (1990). *Ayn al-Waqai*. Endowments of Dr. Mahmoud Afshar Yazdi Foundation.
- Sistani, M. A. (1989). *The Uprisings of the Afghan People Against Nader Shah's Tyranny*. Ministry of Information and Culture Publications.
- Timour Khanif, L., & Translated by Aziz, T. (1993). *The National History of the Hazara*. Ismailian Publishing.
- Yazdani, H. A. (1993). *Research on the History of the Hazaras*. Yazdani Publishing.